

לילה אחד עזבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

שנה עשירית / גליון תמ
ערש"ק פרשת תרומה ה'תשע"ד

כיצד הגביהו את הכפורת הכבודה?

מדבר - מקום מתאים לגילוי השכינה?

דין 'ועשו לי מקדש' בזמן הזה

מפני מה אני הוא העני, והאחר הוא העשיר?

"והקב"ה גוזר מי יהי' העשיר המשפיע ומי יהי' העני המקבל, אבל העני טוען הן אמת רבש"ע בראת עולמך בסוד משפיע ומקבל אבל מפני מה צריך אני להיות העני והמקבל ואחר יהי' העשיר המשפיע? ומפני מה לא אהי' אני העשיר המשפיע ואחר יהי' העני המקבל ומפני מה אני דוקא סובל יסורי עניות בשביל שיתקיים העשיר בעשירותו?

"וזהו דכתיב "תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו". "תפלה לעני כי יעטוף" – בטענתו מפני מה הוא דוקא צריך להיות העני המקבל, "ולפני ה' ישפוך שיחו" – בטענתו מפני מה צריך הוא דוקא לסבול יסורי עניות בכדי שהעשיר יתקיים בעשירותו, הלא הרבה שלוחים למקום להעשיר איש ולהצליחו, ומפני מה הצלחת העשיר ועשירותו באה בסבת שפכות דמו ועינויו".

"הקב"ה לא נשאר בעל חוב"

השיחה הקדושה הלזו, הנה לא זו בלבד שפתחה לב עשירי קישינוב ונדבו סכומים הגונים, ובהמגבית ההיא – מעשירי אודסה וקישינוב – חלצו את בעלי האחוזות הבינונים והעניים מן המיצר והעמידום בקרן של פרנסה, אלא עוד זאת השיחה פרשה כנפי' בכל מרחבי המדינה ובכל עיר ועיר אשר דבר השיחה מגיע מאירה אור בדרכי הנהגת העשירים להבין שרש דבר גזירת ההשגחה העליונה, וכל איש ואשה בישראל אשר השי"ת ברכם בלחם לאכול ובגד ללבוש הכירו בהטובה אשר ה' הטוב עשה אתם ויגישו תודה לה' בהושיטם יד עזרה לאחייהם העניים – כל אחד ואחת כפי יכולתם – בעין יפה ובאהבת אחים.

ברכת ה' היא תעשיר בכלל ובפרט להנותן מעתו ומזמנו לעסוק בצרכי צבור בעניני צדקה וחיזוק היהדות וכמאמר "הקב"ה לא נשאר בעל חוב" – על כל דבר טוב שיהודי עושה, משלם השי"ת במיטב בבני חיי ומזוני רויחי.

המורם מכל האמור אשר מי שהשי"ת זיכה אותו להיות עוסק בצרכי צבור בעניני צדקה בכלל ובעניני החזקת היהדות, הרבצת תורה ויראת שמים בפרט הנה לא זו בלבד שאין צריך להתאונן ח"ו וח"ו אלא עוד זאת הוא צריך להיות שש ושמח בשמחה של מצוה, ושמחתו זאת צריכה לפעול עליו הגברת הצורה על החומר לגזול מעתותיו במסחר וקנין ומעשה ולהוסיף מחול על הקדש להכניס עצמו בעניני עבודה צבורית ובעיקר בהנוגע לתורה ויראת שמים, בכל לבו נפשו ומאדו, וה' יצליח לו בכל אשר לו בגשם וברוח.

(אגרות קודש ח"ו עמ' רנג ואילך)

פתח דבר

בעזרה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת תרומה, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי', את הקונטרס 'לקראת שבת' (גליון תמ), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות עניני חידוש וביאור שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש וצוקלה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חבר מערכת, ולפעמים נאמרו הביאורים בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו על-אתר או בתוכן העניינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

* * *

ויה"ר שנזכה לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים", ונזכה לשמוע תורה חדשה, "תורה חדשה מאיתי תצא", במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,

מכון אור החסידות

עריכת מגבית לטובת בעלי האחוזות בערים אודסה וקיישינוב

הוד כ"ק אאזמו"ר בעל צמח צדק זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע שהי' ראש עסקני הכלל בדורו בא לעזרת בעלי האחוזות היהודים וימלא את ידי כ"ק בנו הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק רבי שמואל זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע לעשות מסעו לעיר הבירה פטרבורג לעשות השתדלות הדרושה בחוגי הממשלה והשי"ת הצליח לו וכעבור ארבעה חדשים הנה כל היהודים שנגרשו מהכפרים שבו לנחלתם כבתחלה.

אבל אף שגזרת המון נתבטלה, אבל מחשבת המון – סגן שר השרים הצורר קלימוב – נשארה בתקפה, ומזמן לזמן נתן פקודות מיוחדות בנימוקים שונים להגדיל את המס על בעלי האחוזות, מבעלי האחוזות האינם יהודים העלים עין ומהיהודים תבע בכל תוקף הדין. בעלי האחוזות העשירים אף שבמדה ידועה גם בהם נגע דבר המס, אבל כאין היה נגד הרוחים הגדולים שהרויחו. לא כן הבינונים והעניים אשר להם הציק המס מאד מאד, ומשנה לשנה הלכו הלוך ודל, עד שבשנת תרכ"ח הרבה מאד. וביותר במחוזות קל'ש ובג'רדי באו עד משבר, כי לא יכלו לשלם את המס שנתקבץ במשך כשנתיים, ולבד זה שעמדו להתגרש מנחלותיהם היו צפוי[י]ם לעונשי מאסר וכדומה בקנסות גדולים.

הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק רבי שמואל זצוקללה"ה נבג"ם זי"ע שהי' ראש עסקני הכלל בדורו התענין במצבם ויבקש לעזרם ולפי שרוב בעלי האחוזות העשירים מחוזות קל'ש ובג'רדי גרו בעיר קיישינוב הנה כשנסע הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק ר' שמואל ממרינבד, בתחלת אלול שנת תרכ"ח, לביתו לליובאוויטש נסע דרך אודסה בכוונה לעשות מגבית לטובתם באודסה ובקיישינוב. עשירי אודסה נתעוררו בהתעוררות טובה וינדבו סכומים הגונים, לא כן עשירי קיישינוב שלא התעוררו בהתעוררות הראוי'.

מפני מה צריך אני להיות העני והמקבל, ואחר יהיה העשיר המשפיע?

באחת שיחות הקדש שהואיל הוד כ"ק אאזמו"ר הרה"ק ר' שמואל לשוחח בהתועדות עשירי קיישינוב, אמר:

"הקב"ה ברא את עולמו וברואיו בסוד משפיע ומקבל, השמים והארץ, השמים משפיעים גשמי ברכה והארץ מקבלת. גם בצמחים יש משפיע ומקבל כהא דתנו, פסחים פ"ד מ"ח מרכיבים דקלים כל היום – בארבעה עשר בניסן – וכן בבני אדם יש עשירים משפיעים ועניים מקבלים. העשירים צריכים לתת והעניים צריכים לקבל והוא טובת העשירים כדרשת רז"ל ע"פ אשר עשיתי עמו (רות ב, יט). אשר עשה עמי לא נאמר אלא אשר עשיתי עמו מלמד שיותר מאשר בעה"ב עושה עם העני, עושה העני עם בעה"ב, לפיכך אמרה רות אשר עשיתי עמו, הרבה פעולות והרבה טובות עשיתי עמו בשביל שהאכילני פרוסה אחת.

קובץ זה יוצא לאור לזכות
הני תרי צנתרי דדהבא, לומדי ותמכי אורייתא,
רודפי צדקה וחסד, ראשונים לכל דבר שבקדושה

ה"ה האחים החשובים
הרב החסיד ר' ישראל אפרים מנשה
והרב החסיד ר' יוסף משה
וכל בני משפחתם שיחיו
זאיאנץ
ס. פאולו ברזיל

יהי רצון שיתברכו בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר,
ובהצלחה רבה ומופלגה בכל אשר יפנו,
תמיד כל הימים

צוות העריכה וההגהה:

[ע"פ סדר הא"ב]

הרב שמואל אבצן, הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטונוב,
הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

יוצא לאור על ידי

מכון אור החסידות

ארץ הקודש
ת.ד. 2033
1469 President St.
כפר חב"ד 6084000
#BSMT
Brooklyn, NY 11213
03-738-3734
718-534-8673
הפצה: 08-9262674

www.likras.org • Likras@likras.org

תוכן העניינים

זכות העוסק בצרכי צדקה

כל איש ואשה בישראל אשר השי"ת ברכם בלחם לאכול ובגד ללבוש הכירו בהטובה אשר ה' הטוב עשה אתם ויגישו תודה לה' בהושיטם יד עזרה לאחיהם העניים – כל אחד ואחת כפי יכולתם – בעין יפה ובאהבת אחים

מורנו הבעש"ט תמך בעובדי האדמה בגשם וברוח

מורנו הבעש"ט נ"ע עשה תעמולה גדולה – כששים-שבעים שנה אחרי גזירת ת"ח-ט ל"ע – שאחב"י יסתדרו בכפרים וקיבוצים בישובים ופרשת דרכים ("קרעטשמעס") ולעסוק בעבודת האדמה ויבול שדות וגנים בגידול בהמות ועופות ובכל עבודות השדה, והי' תומכם בגשם וברוח.

במשך כמאה וחמשים שנה הסתדרו אלפי משפחות יהודים במאות כפרים וישובים קיבוצים ופרשת דרכים בפלכי פאדאליא וואהלין ובעסאראביא. מהם היו בעלי אחוזות גדולות ומחזיקי בתי רחים גדולים, גני ירקות ונטיעות טבק וענבים. מהם בעלי רכוש בינוני מהם עניים.

בשנת תרי"ט נתנו בעלי אחוזות אינם יהודים את עיניהם בבעלי האחוזות היהודים ויביאו את דבתם רעה לפני שר השרים באודסה פלומבערג וידרשו מאתו להוציא ח[ו]קים מגבילים – אדמיניסטרטיבים שביד השלטון המקומי לעשות כחפצו בלי טעם ונמוק – נגד בעלי האחוזות היהודים וימלא את ידי אחד מסגניו למלאות את דרישתם ויצק לבעלי האחוזות היהודים מאד.

ה. מקרא אני דורש.....

כיצד הגביהו את הכפורת הכבדה?

מדוע מביא רש"י רק את עובי' של הכפורת ולא את עוביים של שאר הכלים? / מדוע נאמר רק בארון "ועשו" לשון רבים ולא כפי שנאמר בשאר הכלים – "ועשית" לשון יחיד? / גודל משקל הארון והכפורת על משקל שאר הכלים, שמכריח עשייתה ע"י רבים דווקא (ע"פ לקוטי שיחות חי"א שיחה א' לפרשתנו)

ח. פנינים.....

עיונים וביאורים קצרים

ט. יינה של תורה.....

מדבר – מקום מתאים לגילוי השכינה?

מה נוגע לנו לדורות לדעת פרטי עשיית המשכן? / כיון שבעת מתן תורה כבר שרתה שכינה בישראל, מדוע הי' צורך במשכן? / מהי מעלת המשכן שבמדבר על המקדש בירושלים, ואיך ניתן לעשות משכן בתוך ה"מדבר" שבנפשו פנימה? / ביאור במהות המשכן שבמדבר סיני, במדבר העמים וב"מדבר" הלב שבכאן"א

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"א שיחה א' לפרשתנו)

יג. פנינים.....

דרוש ואגדה

יד. חידושי סוגיות.....

דין ועשו לי מקדש בזמן הזה

יפלפל בשיטת הרמב"ם דחיוב ועשו לי מקדש הוא לדורות, היינו דתמידות המקדש אינו רק לענין נצחיות השראת השכינה אלא אף לענין חובת גברא בעשיית מקדש / עפ"ז יבאר דברי אדמו"ר הצמח-צדק שענין ועשו לי מקדש שייך לבתי כנסיות, ויארך בגדר חובת בנין בית כנסת ושייכותו לגדרי דין בנין המקדש

(ע"פ לקוטי שיחות חל"ו שיחה א' לפרשתנו)

כג. תורת חיים.....

כה. דרכי החסידות.....

כיצד הגביהו את הכפורת הכבדה?

מדוע מביא רש"י רק את עובי של הכפורת ולא את עוביים של שאר הכלים? / מדוע נאמר רק בארון "ועשו" לשון רבים ולא כפי שנאמר בשאר הכלים – "ועשית" לשון יחיד? / גודל משקל הארון והכפורת על משקל שאר הכלים, שמכריח עשייתה ע"י רבים דווקא

בפרשתנו מצווה הכתוב אודות עשיית המשכן וכליו. ובתוך הציווי על עשיית הארון, באה המצוה על עשיית הכפורת, שהיתה מונחת על הארון: "ועשית כפורת זהב טהור, אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה" (כה, ז).

ומפרש רש"י:

"אמתים וחצי ארכה – כארכו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומונחת על עובי הכתלים ארבעתן; ואף על פי שלא נתן שיעור לעוביה, פירשו רבותינו שהי' עובי טפח".

ודברי רש"י אלו – שבסוף ה'דיבור' – דורשים ביאור:

(א) ידועה דרכו של רש"י, לפרש את "פשוטו של מקרא" בלבד; ובענינו – כיון שהכתוב לא פירש את שיעור עובי הכפורת, מדוע רש"י מביא זאת? וכי מה יחסר בהבנת הפשט אם לא נדע את עובי הכפורת?

(ב) מאי שנא עובי של הכפורת מעוביים של שאר הכלים, כמו: השולחן, שנתפרש ארכו רוחבו וקומתו ולא נתפרש עוביו – מדוע איפוא מפרש רש"י דוקא את עובי של הכפורת?

הק' אומרים לנו שהתורה נתנה רשות לרופא לרפאות, הרי זה סימן ברור שהרופא הוא שליח, ואף אם לא תמיד יודע השליח את הכוונה הפנימית, אבל מה שהשליח אומר בנוגע לפועל, הרי זה מהמשלח, ובכזה אופן זהו דבר תורה, ומזה מובן שגם אם לא מבינים לגמרי, או שיש קושיות על השליח, כפי שכותב במכתבו, לא צריכה להיות לכך השפעה על הציות, לעשות מה שהרופא מורה, ולכן הנני בטוח שכשיקבל את מכתבי יתחיל לציית, לעשות את מה שהרופא מורה, והשם יתברך יתן שהציות והעשי' ע"פ הוראותיהם יהי' בהצלחה מופלגה בכל הענינים.

וגם מובן מעצמו שההנהגה לא לאכול בזמן, לאכול רק פעם אחת ביום וכיוצא בזה, היא בהחלט לא דרך הבעל שם טוב אודותה שמענו פעמים רבות מרבותינו נשיאנו הק', שצריך להיות עזב תעזב עמו, עם הגוף, אבל לא ע"י תעניות וסיגופים.

הנני מקווה לקבל ממנו מענה מהיר שמתחיל לעשות כאמור לעיל, ויהי רצון שיהי' בהצלחה.

(תרגום מאגרות קודש חלק יד עמ' תקה)

השי"ת בחר ברופא זה כשלוחו לבצע דרכו שליוחזק

במענה על מכתבו בלי הוראת הזמן בו כותב כי זוגתו תחיל' אמר לה הרופא שצריכה להיות איזה ימים שעלי' להיות כמה ימים בבית רפואה כדי לעשות חקירה ודרישה, וזוג' תחיל' יראה וחרדה מבית רפואה מפני חששות שונות (שאינן להם יסוד), הנה עליו להסביר לה באותיות המתאימות לפי מצב רוחה עתה, אשר:

השי"ת ברא את העולם והוא מנהיג את העולם הן בחצי כדור התחתון היכן שאנו נמצאים, הן בחצי כדור העליון היכן ש... ואתם נמצאים. והוא אמר ויהי, הוא ציוה ויעמוד, שכל מה שנעשה בעולם לא נעשה ללא השי"ת, וכל מה שהשי"ת רוצה – נעשה. אלא שהשי"ת רוצה שיעשו כלי בטבע, היינו שענינים ייעשו בדרך הטבע.

כאשר איש או אשה יהודיים חשים שלא בטוב ויש לקרוא לרופא, אין הכוונה שהרופא יעשה כפי שיעלה ברצונו, אלא תוכן הדבר הוא, שהשי"ת בחר ברופא זה כשלוחו לבצע דרכו שליוחזק זו.

וכאשר יש בטחון בה', בלי ספיקות, שהוא מנהיג את העולם, זוכים אז שרואים זאת גם בעיני בשר על כל צעד ושעל: כיצד ה' מחזיק אותנו, כל אחד, ביד ומוביל אותנו באופן יותר טוב עבורנו, הן בגשמיות והן ברוחניות.

במילא, אם היא תלך לבית הרפואה לפי הוראות הרופא, היא עדיין נשארת ברשות ה'. והי' ישמור אותה וידאג לכך שהדברים יתגלגלו כפי שיותר טוב עבורה, הן לבריאות הגוף והן לבריאות הנפש.

היא רק צריכה להיות חזקה באמונה ובטחון, שודאי תקויים הברכה שהרבי, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בירך אותה, מברך כעת ויברך גם הלאה שתהי' לה רפואה, והוא והיא יוכלו בקרוב לבשר בשורות טובות, שהיא מרגישה את עצמה בריאה.

(תרגום מאגרות קודש חלק ג עמ' תמא)

הרופא - שליח ה' לענייני רפואה

הרופא אינו אלא כשליח, בכוח וברשות התורה

שמחתי לקבל את מכתבך, בו אתה כותב אודות הנהגתך, ובפרט ההנהגה בנוגע לאוכל. ובעניינים הקשורים עם בריאות הגוף, מזהירה תורתנו הקדושה תורת אלוקים חיים, שיש לציית לכל מה שהרופא אומר, שהתורה נתנה רשות לרופא, והוא לא יותר מאשר שליח.

מובן שאפשר לומר לרופא את הטענות והסברות שישנם בזה, וגם את הסברא שאתה כותב אלי, אבל לאחר שהרופא מקשיב לסברות, יש לציית לכל הוראותיו, ללא הבדל אם הן מתאימות לסברות שלך או לא, שכאמור הרופא אינו אלא כשליח שעושה זאת בכוח וברשות שהתורה נתנה לו, ומאחר שזה נובע מהתורה הרי זו טובה לגוף ולנשמה בשוה.

וגם אם לא מבינים את זה, או שנדמה אחרת, גם זה אינו פלא, שכן התורה היא הרי חכמתו ורצונו של הקדוש ברוך הוא, אין זה פלא כלל שאדם לא מבין כל הכתוב בתורה, אבל האדם צריך לקיים את כל הכתוב בתורה אפילו ללא הבנה וסוף ההבנה לבוא.

(תרגום מאגרות קודש חלק טו עמ' קס)

הרופא הוא שליח, מזה שהשליח אומר בנוגע לפועל - זה מהמשלח השי"ת

מה שכותב בנוגע לדברי הרופאים.

ידוע הכלל וההנהגה של כל יהודי, שיש להתנהג על פי הוראות תורתנו הק', וכיון שרבותנו

ב. ויש לומר א' מהביאורים בדברי רש"י אלו (ועוד יש לפרש בזה. וראה משנ"ת במדור זה לש"פ תרומה תש"ע), שנתכוון להסביר למה שינה הכתוב בלשון הציווי דעשיית הארון:

בעשיית שאר הכלים והבגדים לשון הכתוב הוא - "ועשית", כמו: "ועשית שולחן" (כה, כג), "ועשית מנורת זהב" (כה, לא) - וכן בכלם;

אמנם בארון נאמר "ועשו ארון עצי שטים גו" - לשון רבים.

והנה מובן, שגם באותם כלים שנאמר בהם "ועשית" אין הכוונה כפשוטו, שמשה לבדו הוא יהי' העושה בפועל (והוא דבר הנמנע שיעשה את כל אלו המלאכות שנאמר בהם "ועשית"); ואדרבה, הרי מפורש במקרא שנעשה על ידי כמה וכמה חכמי לב [וברש"י מפורש (פקודי לט, לג) "שלא עשה משה שום מלאכה במשכן"!]

ועכצ"ל שאף שנעשה על ידי רבים (ולא על ידי משה), מכל מקום מתאים הלשון "ועשית" המדבר למשה, מכיון שהעשיי' נעשית על פיו [ומצינו בכ"מ שלשון כזו מתאימה גם באם לא ייעשה הדבר כמו ידידו ממש, ומוכרח הוא במ"ש "ויהי בונה עיר" (בראשית ד, יז), ומפרש רש"י דקאי על קין שהוא בונה העיר. והרי פשוט שאין בכוחו של איש אחד לבנות עיר שלימה, והפירוש הוא שנבנה על פיו].

ומעתה צ"ב, דמכיון שבכל הכלים נאמר "ועשית" לשון יחיד - גם באותם כלים שנעשו בפועל על ידי רבים - מדוע נשתנה הארון שבו נאמר במפורש "ועשו" לשון רבים?

[וכן הקשו במדרש (שמו"ר פ"ד, ב) ובכמה ממפרשי התורה (רמב"ן. אור החיים. ועוד) - ותירוצם אינו בדרך "פשוטו של מקרא"].

ג. ודיוק לשון זו מיישב רש"י בזה שהוא מדגיש את עובי הכפורת - שבזה מובן המיוחד בארון לגבי שאר הכלים, שדוקא בו נאמר "ועשו" לשון רבים, משום שבו מוכרחת עשיית רבים; והיינו, שאף שגם בשאר הכלים היתה בפועל השתתפות של רבים הנה אין זה מוכרח בעשיית כל כלי וכלי בפ"ע, משא"כ בהארון שהי' בו הכרח מיוחד שישתתפו רבים בעשייתו.

ביאור הענין:

מכיון שהכפורת "אמתים וחצי ארכה ואמה וחצי רחבה", ובעובי טפח - ונוסף לזה הרי היא כוללת את הזהב הרב שממנו נעשו הכרובים היוצאים מן הכפורת - הרי מדובר בחתיכת זהב רבת משקל, ואין בכחו של אדם אחד לעבוד ולעשות זה לבדו, אם לא בסיוע של עוד אנשים.

זאת ועוד, שהרי לא מדובר כאן רק על עשיית הכפורת כחתיכת זהב העומדת על הקרקע, אלא שהיו צריכים להגביל כל חתיכה זו ולהניחה על גבי הארון; ומפשטות הכתוב (פרשתנו כה, כא) משמע שנתנית הכפורת על הארון היא גמר עשיית הארון, ומובן מה שנאמר בארון "ועשו" לשון רבים - כי לשם עשייתו (בשלימות, עם הכפורת שעליו) היתה מוכרחת השתתפות של כמה בני אדם ביחד.

על עבודת הקרבנות שהיו במקדש, ה"ז גם "ביתית תפלה יקרא גו" (ישעי' נו, ז), ו"זה שער השמים" (ויצא כח, יז);²⁸ וכן ענין גמ"ח, דנוסף על השפעת החסד לכל ישראל (ולכל העולם) על ידי השולחן שבבית המקדש (וכמרומו בש"ס (ב"ב כה, ב²⁹), "הרוצה . . . שיעשיר יצפין וסימניך שלחן בצפון"), הרי ה' בביהמ"ק ענין הצדקה וגמ"ח כפשוטו, לשכת חשאיין, שבו היו "יראי חטא נותנים לתוכה בחשאי ועניים בני טובים מתפרנסים מתוכה בחשאי" (שקלים פ"ה מ"ו. רמב"ם הל' ערכין פ"ב ה"ב. הל' מתנות עניים פ"י ה"ח). ומעתה על דרך זה צריך להיות בה"ועשו לי מקדש" שבבית פרטי בכל מקום, דצ"ל בכל ג' הקוים הנ"ל, קביעת מקום (וארון) לתורה ולתפלה, וכן לגמ"ח ע"י קופת צדקה (למוסדות תורה בתי כנסיות לתפלה ומוסדות צדקה וחסד), ועל ידי הכנסת אורחים כפשוטו.

ויש להוסיף, דכשם שבבנין בית המקדש כפשוטו, אף שהוא מהמצות המוטלות על הציבור, הרי כתב הרמב"ם (הל' ביהמ"ח פ"א ה"ב) ש"הכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובמונם,

28) ובפרש"י שם ד"ה וזה שער השמים: מקום תפלה כו'.

29) וכ"ה תקו"ז תכ"ד (סט, ב). וראה שו"ע אדה"ז אורח סצ"ד ס"ג.

אנשים ונשים כמקדש המדבר, ובאבות דר' נתן (פי"א, א) איתא שגם הטפלין הביאו לנדבת המשכן³⁰ – עד"ז הוא ב"ועשו לי מקדש" שבביתו של כל אחד, שהוא דבר השייך לאנשים נשים³¹ וטף, וכמבואר בארוכה בזה במ"א (ראה בזה במכתבים הכלליים שנכתבו "בין יו"ד וט"ו בשבט ה'תשמ"ז" (נדפסו בלקו"ש חכ"ו ע' 414 ואילך. שם ע' 420. חל"א ע' 235 ואילך. ע' 242).

ועל ידי מעשינו ועבודתנו בזמן הגלות, בקיום העשי' דהמקדש מעט בכלל בבתי כנסיות ובתי מדרשות, כולל גם זה שכל אחד מקיים זה בביתו הפרטי, ה"ז מביא ומזרז בנין בית המקדש השלישי, ש"בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים" (פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד), שאז יהי' בגלוי בתכלית השלימות קיום "ועשו לי מקדש", שהרי יהי' בנין נצחי שאינו זו לעולם, "מקדש אדני" כוננו ידיך ה' ימלוך לעולם ועד" (בשלח טו, יז-יח. וראה זח"ג רכא, א. ועוד), שאינו זו לעולם כו' ולא לעוה"ב, במקדש השלישי, תיכף ומיד ממש.

30) וראה צפע"נ מהד"ת ג, ג. ואכ"מ.

31) ראה סוף ד"ה ועשו לי מקדש תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 156). ולהעיר ד"ויבואו האנשים על הנשים" (ויקהל לה, כב) – האנשים נטפלו להנשים (רמב"ן שם).

[ובזה שונה הארון מהמנורה – שאף שהיתה "ככר זהב טהור" (כה, לט), שגם זה משא כבד, הרי לא ה' משקל זה של המנורה לבדה אלא רק בצירוף "כל כלי" שעומדים כ"א בפ"ע (ראה רמב"ן שם). וגם את"ל שזהו משקל המנורה לבדה (כפירוש הרא"ם שם) – הרי מפורש ברש"י (כה, לא) שמשא לבדו טלטל הככר והשליכו לאור.

וכן שונה הארון מהקרשים – שאף שהיו כבדים ביותר ולא ה' אפשר להקימם בכחות רגילים (רש"י פקודי לט, לג), הרי הציווי "ועשית" מתייחס לעשייתם וה' אפשר להתעסק בעשיית הקרש כאשר הוא מושכב על הקרקע, משא"כ בארון שהי' הכרח – לשם עשייתו בשלימות – להגבי' הכפורת ולהניחה על הארון].

ד. ולדרך זו הרווחנו לבאר גם דברי רש"י בפ' ויקהל (לז, א), עה"פ "ויעש בצלאל את הארון" – וז"ל:

"ויעש בצלאל – לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר חכמים נקראת על שמו".

ולכאורה אינו מובן, מדוע הוציא רש"י את הכתוב מפשוטו, שבצלאל לבדו עשה את הארון? [ואף שבוודאי השתתף בצלאל בעשיית כל כלי המשכן, ולא בהארון בלבד – מכל מקום אפשר לפרש שהארון ה' הכלי היחידי אשר עשהו בעצמו, בלי סיוע זולתו; והטעם מובן: מכיון שהארון ה' דבר העיקרי והמקודש ביותר מכל כלי המשכן – לכן נעשה דוקא על ידי בצלאל שהי' החכם העיקרי מכל עושי מלאכת המשכן].

אמנם לפי הנ"ל א"ש, שאי אפשר לפרש שבצלאל עשה את הארון לבדו – כי הרי עשיית הארון (בשלימותה, כולל הנחת הכפורת שעליו) דורשת בהכרח השתתפות של כמה בנ"א ביחד, שזהו שדוקא בהציווי על עשיית הארון נאמר "ועשו" לשון רבים.

ולכן הוכרח רש"י לפרש ש"ויעש בצלאל" אינו כפשוטו, אלא שלפי שנתן נפשו על מלאכת הארון לכן נקראת על שמו.

ואמנם, פשוט הדבר שכל החכמי לב נתנו נפשם על מלאכת המשכן שעשו הם – אך בצלאל נתן נפשו "יותר משאר חכמים" (כדיוק לשון רש"י) על מלאכת הארון, ולכן נקראת עשייתו על שמו דוקא.

פנינים

עיונים וביאורים קצרים

ארגמן הוא ארגמן?

וזאת התרומה גו' ותכלת וארגמן
ארגמן – צמר צבוע ממין צבע ששמו ארגמן
(כה, ג-ד. רש"י)

לפום ריהטא קשה, הרי בפירושו לא ביאר רש"י כלל איזה צבע הוא "ארגמן", וא"כ ממ"נ, באם צבע "ארגמן" אינו ידוע, מדוע לא פירשו, ובאם ידוע הוא, מה בא רש"י לפרש בכיארורו?

וי"ל בזה, דלא בא רש"י לפרש צבעו של הארגמן, כ"א לתרץ קושיא אחרת:

מלשון הכתוב "ויקחו לי תרומה גו', וזאת התרומה אשר תקחו מאתם" משמע דכל נדבות המשכן, היו כבר ברשותם של ישראל, ולא הי' חסר כ"א לקחת הגזיבר את התרומות מרשותם.

וע"ז קשה, כמו שהקשה ברש"י לעיל בנוגע ל"ועצי שטים" – "ומאין היו להם במדבר"? דבשלמא "כסף זהב ונחושת", ידענו שהי' לבניי מביזת מצרים ובזית היס. אך מאין הי' להם צבע ארגמן, והאם לקחו בני ישראל אתם ממצרים צלוחיות של צבעים (ועד"ז קשה בעוד כמה מט"ו הדברים של נדבת המשכן)?

ולכן מפרש רש"י שאין "ארגמן" – צבע ארגמן, כ"א "צמר", שהוא צבוע כבר בצבע ארגמן.

ומעתה מובן איך הי' להם צמר כזה במדבר, שהרי מפורש בקרא שהיו לישראל "צאן ובקר מקנה כבד מאוד" (בא יב, לח), וא"כ מובן ולא ייפלא שהי' נמצא אצל בני ישראל גם הרבה צמר (עוד ממצרים), ומתוך ריבוי הצמר וודאי הי' להם גם סוגי סמר הצבועים כבר בצבעים שונים (ולביאור שאר הדברים שעליהם קשה קושיא הנ"ל יעויין במקור הדברים).

(ע"פ לקוטי שיחות חל"א עמ' 142 ואילך)

האם מותר לבנות ארון?

ונתת את הכפורת על הארון מלמעלה
ואל הארון תתן את העדות
בא ללמד שבעודו ארון לבדו, בלא כפורת, יתן תחלה העדות לתוכו ואח"כ יתן את הכפורת עליו
(כה, כא. רש"י)

במנחת חינוך (מצוה צה) כותב וז"ל "ואף דשמן המשחה נפק"מ דאסור לעשות כמתכונתו, הא גם ארון אסור לעשות כמו היכל דוגמת היכל. ואפשר דארון הוא עם הכרובים כלי אחד, ואם כן, כרובים בלא"ה אסור לעשות כמבואר שם במצות לא תעשון אתי, וארון בלא כרובים אין איסור, ואפשר דמתר, וצ"ע."

ויש לומר דדבר זה אם "ארון בלא כרובים אין איסור" תלוי במחלוקת רש"י ורמב"ן בפרשתנו.

דהנה, ממ"ש רש"י שהתיבות "ואל הארון" באים ללמד ש"בעודו ארון בלא כפורת כו' יתן" משמע דס"ל שהארון והכפורת – כלים נפרדים הם, ולכן מ"ש "ואל הארון" פירושו "ארון לבדו בלא כפורת".

אך הרמב"ן מקשה על רש"י "אם הי' זה צוואה משמעו יותר שאחר שיתן הכפורת על הארון. . . יתן בארון את העדות, כי ארון יקרא בהיות הכפורת עליו" (ובכסף מווקק הגירסא "כי אין הארון יקרא רק בהיות הכפורת"), ונמצא, דלדעת הרמב"ן הארון והכפורת כלי אחד הם.

ונמצא, דרק לשיטת הרמב"ן ב"ארון בלא כרובים אין איסור", כי הארון בלי הכפורת אינו בגדר ארון, ולכן מותר לעשותו. אך לשיטת רש"י דהארון הוא כלי בפני עצמו, אסור לעשותו.

כן י"ל עוד נפק"מ במחלוקת רש"י ורמב"ן, שהרי בעשיית הכלים היו צריכים לכוון "לשמה" (ראה רש"י פירשנו כה, ח, וראה בארוכה בלקו"ש חכ"א עמ' 254 ואילך בנוגע לדין "לשמה" בכלים), ועפ"ז בעשיית הכפורת, להרמב"ן היו צריכים לכוון לשם "ארון", אך לרש"י היו צריכים לכוון לשם "כרובים".

(ע"פ לקוטי שיחות חכ"ו עמ' 175 ואילך)

לקראת שבת

כא

אלקיננו, ואין פותחין פתחי הכנסת אלא במזרח שנאמר (במדבר ג, לח) והחוננים לפני המשכן קדמה", ובבנין גופו יש כמה פרטים [כמ"ש הרמב"ם (שם ה"ב-ג) "ובונין בו היכל שמניחין בו ספר תורה. . ומעמידין בימה באמצע הבית כו"'] – כן הוא בבית פרטי דכל אחד ואחת מישראל, שהכנת וקביעת מקום לעבודה אינה רק ההחלטה לקבוע מקום שבו מתפלל²⁵ (עניני ברכות ותפלה שעושה לעצמו שאינו תפלת ציבור) ולומד תורה וכיו"ב, אלא בעיקר ע"י מעשה של בנין וכיו"ב, כגון ע"י בנין ועשיית ארון ספרים לתורה, ושלחן שעליו לומדים ומתפללים, וכיו"ב.

ועוד יש לומר בזה, דהנה מצינו במשכן ומקדש שהיו בהם כל שלשת העמודים שעליהם העולם עומד, תורה עבודה וגמילות חסדים (אבות פ"א מ"ב): תורה – נוסף על הארון והלוחות שבמשכן ומקדש, "ועשו ארון גו' ונתת אל הארון את העדות גו'" (פרשתנו כה, יו"ד. שם, טז), התורה (לשון רש"י שם)²⁶, הרי השם "הר המורי" הוא ע"ש "שיצא ממנו הוראה לישראל"

(תענית טז, א. ירושלמי ברכות פ"ד ה"ה. פרש"י עה"פ וירא כב, ב) ארץ המורי²⁷ – מסנהדרין שהיו יושבים בלשכת הגזית (ראה רש"י ותוס' תענית שם); וכן ענין העבודה, דנוסף על העיקר שקאי

יש לו יסוד גם בהלכה, שהרי החיוב ד"ועשו לי מקדש" שהוא "קיים לעולם ולעולמי עולמים" קיומו אפשרי ע"י כל אחד²² מישראל, בכל מקום ובכל זמן, ע"י שבביתו הפרטי קובע מקום לתורה ולתפלה כו'.

ואף שגם בנוגע לבית הכנסת כתב הרמב"ם (הל' תפילה פ"א ה"א) "כל מקום שיש בו עשרה מישראל צריך להכין לו בית שיכנסו בו לתפלה בכל עת תפלה", הרי שאין זה חיוב מצד עצמו אלא דוקא במקום שיש בו עשרה מישראל – הנה זהו רק בנוגע להחיוז, שהחיוב על הציבור לבנות בית הכנסת הוא רק כשיש שם עשרה מישראל, וחיוב זה יש בו דין כפי', כהמשך דברי הרמב"ם "כופין בני העיר זה את זה לבנות להם בית הכנסת" (ועיי' לעיל מדברי הכף החיים) – אבל כל אחד ואחת שקובע חדר או מקום מיוחד בביתו לעבודת השם, הרי יש בזה "קיום" הענין ד"ועשו לי מקדש" [ולהעיר מחידושי הרמב"ן סוף מגילה, דיחיד שייחד לעצמו בית לתפלתו "יש בה קדושה קצת ואסור להשתמש בה חול כל זמן קדושתה"²³].

ומובן, דכשם שהוא בבית הכנסת, שאופן קביעותו היא ע"י מעשה בנין [וישנם כמה דינים בבנייתו, כמ"ש הרמב"ם (שם ה"ב) "כשבונין בית הכנסת אין בונים אותה אלא בגבהה של עיר שנאמר (משלי א, כא) בראש הומיות תקרא, ומגביהין אותה עד שתהא גבוהה מכל חצרות העיר שנאמר (עזרא ט, יו"ד) ולרומם²⁴ את בית

25 ראה מג"א או"ח ס"צ סקל"ג ושו"ע אדה"ז שם (סו"ס יח) "גם כשמתפלל בביתו יקבע (לו) מקום" (אלא דשם נאמר הטעם "שלא יבלבלוהו בני הבית"), וראה רמב"ם הל' תפלה פ"ה ה"ו "וקובע מקום לתפלתו תמיד". וראה טושו"ע (ואדה"ז) שם סצ"ח ס"ד.

26 וראה בארוכה במפרשי רש"י אם הכוונה להלוחות או להס"ת. וראה מפרשי התורה – רשב"ם, ראב"ע ועוד. ואכ"מ.

27 וראה חדא"ג מהרש"א שם.

22 ראה גם סידור שם (הנ"ל הערה 18).

23 וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך ביהכ"נ בתחלתו.

24 בעזרא שם: לרומם.

מדבר - מקום מתאים לגילוי השכינה?

מה נוגע לנו לדורות לדעת פרטי עשיית המשכן? / כיון שבעת מתן תורה כבר שרתה שכינה בישראל, מדוע הי' צורך במשכן? / מהי מעלת המשכן שבמדבר על המקדש בירושלים, ואיך ניתן לעשות משכן בתוך ה"מדבר" שבנפשו פנימה? / ביאור במהות המשכן שבמדבר סיני, במדבר העמים וב"מדבר" הלב שבכאן"א

א. בתחילת פרשתנו נאמר "ויקחו לי תרומה גו' ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שהוא הציווי לבני ישראל על נדבת המשכן ועל מלאכת עשייתו, ובהמשך פרשתנו נאמר דיני עשיית כלי המשכן, קרשיו ויריעותיו וכו'.

ולכאורה, כאשר לומדים פרשה זו, עולה תמיהה גדולה: לאיזה צורך נכתבו כל פרטי עשיית המשכן בתורה?

דהנה, אמרו חז"ל (סוטה ט, א) "משנבנה מקדש ראשון נגנו אהל מועד קרשיו ובריחיו ועמודיו ואדניו", שהרי הי' המשכן בבחינת דירת עראי לשכינה, וכדברי הרמב"ם "מצות עשה לעשות בית לה' . . . וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו, והי' לפי שעה", ולדורות אין ציווי לבנות עוד משכן, כי "אין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריי" (הל' בית הבחירה פ"א הל' א-ג). וא"כ, לכאורה "מאי דהוה הוה", ומה נוגע לדורות ידיעת פרטי עשיית המשכן?

ובשלמא ידיעת פרטי דיני בנין בית המקדש, הנה אף שחרבו המקדשות, מ"מ עדיין נוגע לנו לידע פרטי דיני הבנינים, כיון שלעתיד לבוא, כאשר יבנה המקדש, הנה רוב בנינו יהי' מיוסד על

צורך בכתי כנסיות], אלא מצד מעשה האדם שבוה, דהחיוב ד"ועשו לי מקדש" קיים לעולם, כי תמיד יש חיוב לעשות ולקבוע מקום לה'¹⁸, גם כשאין ביהמ"ק קיים, ובכל מקום שנמצאים בניי (גם בחו"ל כו') והם בתי כנסיות¹⁹. ויעוי' בכף החיים (או"ח סי' קנ אות ה') שמביא מספרים דכופין "גם לחזק בהכ"נ כשם שכופין בכל מ"ע דכשם שמ"ע לבנות בית הבחירה ולחזק בדק הבית שנאמר ועשו לי מקדש כך הוא בזה"ו לבנות ולחזק בדק בתי כנסיות ובתי מדרשות" (ועיי"ע בהמובא לעיל בסוף סעיף ג).

וזהו הטעם לדיוק המדרש "אינו זו לעולם לא בעוה"ז כו" – כי הגדר דהשראת השכינה וענין הקדושה שאינה בטילה אינו דבר שבגדר עוה"ז ממש, שהרי הו"ע רוחני ולמעלה מגדר מקום, ורק מצד המצוה ומעשה האדם ד"ועשו לי מקדש" שהיא מצוה וחובה תמידית בכל זמן ובכל מקום אפשר לומר ש"אינו זו . . . בעוה"ז".

ה.

יוסיף עוד בענין קביעת מקום לקדושה בזמן הזה

והנה, עוד פירוש י"ל בזה ד"ועשו לי מקדש" קיים לעולם, ע"פ מארז"ל (אלשיך עה"פ קרוב לסופו ד"ה עוד יתכן). ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו. של"ה (סט, א. א. רא, א. א. שכה, ב. שכו, ב. ובכ"מ) עה"פ ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם "בתוכו לא נאמר אלא בתוכם בתוך כל אחד ואחת²¹ מישראל", דכל אחד ואחת מישראל נעשה מקדש ומשכן לו ית'. ויש לומר שענין זה

18 ראה סידור עם דא"ח (רעו, ב): דהנה כתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם . . . ע"י אמצעות שני דברים על ידי ישראל ועל ידי מקום בהמ"ק כו' וצריך להיות שניהם דוקא וגם בחי' ההארה וההמשכה הזאת שהיתה בבית המקדש נמשכה ונתפשטה גם בגלות ישראל אחר החורבן בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות שמתפללים שם כמ"ש ואהי להם למקדש מעט בארצות אשר באו שם והיינו בבה"כ ובהמ"ד כידוע והטעם הוא משום דכשמתאספי' עשרה מישראל ומתפללים הרי אכל עשרה שכינתא שרי' כו' וגם כשיהי' בנין מוכן בקדושה לזאת האסיפה שם יהי' כמו בחי' משכן ומקדש כו'.

19 וי"ל דגם בזה העיקר הוא ב"מקדש מעט" "זה בית רבינו שבבבל" (מגילה כט, א). והיינו דכמו שבנוגע לקדושת "מקדש מעט", העיקר שנותן הקב"ה לישראל בזמן הגלות במקום "המקדש הגדול אשר בירושלים" (מצו"ד עה"פ) הוא בית רבינו שבבבל, שבו (בהבית*) עיקר השראת גילוי שכינה "שנסע מקדש וישב שם" (ערוך ע' שף – הובא בחדא"ג מהרש"א שם (וכמשנ"ת בארוכה בסה"ש תשנ"ב ח"ב ע' 465 ואילך)), עד"ז הוא לענין קיום "ועשו לי מקדש" מצד הגברא, שאף שהוא בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות שנק' "מקדש מעט", עיקרו הוא בבנין בית רבינו שבבבל.

20 וראה שם המשך הגמ'. ומגילה כט, א.

21 ראה לקמן בסוף הסעיף ובהנמסר שם.

* משא"כ הא דשכינה אינה בטילה לגבי המקדש וירושלים שקדשה גם לעתיד, הוא רק במקום המקדש ולא בהבנין. ויתירה מזו גם לפני החורבן נאמר (יחזקאל ז, כב) ד"באו בה פריצים וחללוה", דיצא מקדושתו (ראה עי"ז, ב. ב. מלחמות להרמב"ן שם).

סדר הבנין דמקדשות הראשונות (ראה רמב"ם בהקדמתו לפירוש המשניות בנוגע למס' מדות, ובפתיחה למס' מדות מהתוס' יו"ט), ולכן יש לנו ללמוד סדר בניין בתי המקדשות בכדי לידע היאך לבנות המקדש דלעתיד. אך בנוגע למשכן שנגזז – צריך ביאור, לשם מה נכתבו דיני עשיית המשכן?

וביותר צריך ביאור ע"פ הידוע ש"התורה היא נצחית" (לשון התניא פי"ז) ו"כל מה שכתוב בתורה הדבר הוא נצחי ולא רק מה שהי" (לשון הרוג'צ'ובי – הובא במפענח צפונות פ"ה סי"ב), ונמצא שגם לאחר שנגזז המשכן וגם אחרי שנחרבו בתי המקדשות, עדיין יש "נצחיות" במלאכת המשכן, באופן שגם בימינו אלה ניתן ללמוד ממלאכת המשכן הוראות בחיי היום יום.

וצריך ביאור, איזה הוראה אפשר ללמוד מהמשכן, ואיך הוא המשכן דבר נצחי גם בימינו אלו?

ולהבין זה, יש להקדים תחילה ביאור תוכן ענין המשכן ופעולתו, שע"י הבנת גודל ענין המשכן יובן אשר בבחינה מסויימת גדלה מעלתו גם על מעלת בתי המקדש שנבנו לאחר זה, ולאור הביאור בעניין המשכן יובן היטב גם הנצחיות שבבניין המשכן, ואשר דווקא בימינו אלה יש ללמוד מהמשכן הוראות מיוחדות בעבודת הבורא ית'.

ב. "הנה מודעת זאת מאמר רז"ל (ראה תנחומא נשא טז. בחוקותי ג. במדב"ר פי"ג, ו) שתכלית בריאת העולם הזה הוא שנתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים" (לשון רבינו זקן נ"ע בתניא פל"ו). והיינו, שרצה הקב"ה שעולם הזה הגשמי והחומרי יתעלה ויזדכך להיות מקום ראוי לשכינתו יתברך, ורצון זה הוא תכלית ומטרת בריאת העולם.

ולכן ציווה הקב"ה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", שעניין עשיית המשכן והמקדש הוא הוא קיום הצייווי לעשות מעולם הזה הגשמי מקום דירה לגילוי השכינה – "ושכנתי בתוכם".

וזהו מה שנצטוו ישראל "ויקחו לי תרומה", ש"תרומה" היא מלשון "הרמה" (זהו פרשתנו קמז, א). והיינו, שיקחו בני ישראל ויפרישו מנכסיהם הגשמיים, כספם, זהבם וכיו"ב, וירימו ויקדישו אותם להיות חלק מהמשכן. ובזה ממלאים את כוונת הקב"ה בבריאת העולמות שישכון ויתגלה בתוך עולם הזה, כי השראת השכינה היא בתוך הדברים הגשמיים שמהם נבנה המשכן.

אך לכאורה צריך עיון בזה, שהרי גם קודם הקמת המשכן כבר שרתה שכינה בעולם הזה בעת מתן תורה, וכמו שכתוב "וירד ה' על הר סיני", ומתואר בפרשת מתן תורה באריכות עוצם גילוי השכינה שהי' באותו הזמן, וא"כ צריך ביאור, דבאם כבר שרתה שכינה בעולם הזה, מדוע היו צריכים ישראל לעשות המשכן בכדי לפעול "ושכנתי בתוכם" – שהי' גילוי השכינה למטה?

אלא שיש חילוק גדול בין השראת השכינה בעת מתן תורה להשראת השכינה אח"כ במשכן, בדמתן תורה הי' גילוי השכינה באופן של "וירד ה' על הר סיני", שאף שהי' בעולם גילוי נורא ועצום, אמנם הי' זה באופן שהקב"ה הוא שגילה שכינתו לכל, וגילוי זה הי' אך ורק פעולת הקב"ה

בביהכנ"ס כמו בבית המקדש, הן קיום מצות ועשו לי מקדש והן איסור שלא לנתוץ ושלא לאבד, הרי הם ב' גדרים. דהאיסור לאבד בתי כנסיות כו' הוא מצד דין קדושה שבהם, כדיוק הלשון "והשמותי את מקדשיכם כו' בקדושתן הן עומדין", הרי שזהו מצד דין קדושה שיש בבתי כנסיות ובתי מדרשות מעין קדושת בית המקדש; אבל המצוה ד"ועשו לי מקדש" היא מצוה ודין דקביעת מקום, כלשון הרמב"ם בהגדרת מצוה זו (ריש הל' בית הבחירה) – "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות כו'", והיינו דגדר המ"ע אינו לקדש המקום וכיו"ב, אלא לקבוע מקום בשביל לעבוד בו את ה' ¹⁶, וכלשון הרמב"ם בספר המצות (מ"ע כ) "ציונו לבנות בית הבחירה לעבודה", או "לבנות (לעשות) בית עבודה" (בהוצאת העליר וקאפח). ויש לומר [לדעת הזהר], שדבר זה הוא דין בפני עצמו שקיים בבתי כנסיות ובתי מדרשות בכל מקום, שהם מקומות קבועים "לעבודה" (עבודת השם).

[ובאמת, לכאורה, לדברי האחרונים הנ"ל שמצות בנין בית הכנסת היא בכלל מצות "ועשו לי מקדש" וראייתם מדברי המרדכי, הרי כ"ה גם לדעת הרמב"ם (ובפרט ע"פ לשונו במנין המצות הנ"ל). ואף שכתב הרמב"ם כנ"ל (הל' ביהב"ח פ"א ה"א) "כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבן, ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריי" – הרי בפשטות אין האיסור בעשיית בית לה' בפ"ע כ"א כשהוא

בשביל להקריב בו קרבן (ראה רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"ט הי"ד. הל' מעשה הקרבנות פי"ד ה"ז) ¹⁷. איברא דדוחק הוא, שהרי הרמב"ם לא כלל במצות "ועשו לי מקדש" (מ"ע כ) ע"ד בתי כנסיות (ע"ד שהביא במנין המצות הנ"ל לענין איסור איבוד וניתוץ).

ולהעיר שבספר הבתים כתב דיני בית הכנסת ב"שערי בית המקדש", ולא ב"שערי תפלה", ובהמשך להלכות בית המקדש מתחיל שם בשער שמיני בזה"ל: "בתי כנסיות ובתי המדרשות הם בגלותינו זה במקום מקדש, אמרו חכמים ואהי להם למקדש מעט. . אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות כו' לפיכך כל מקום שיש שם עשרה מישראל צריך לבנות להם בית הכנסת".

ד.

יבאר דעיקר הדגשת הצ"צ הוא לענין חיוב עשי' שעל האדם

ומעתה יש לומר, שזוהי כוונת הצ"צ במ"ש דהא ד"ועשו לי מקדש" הוא ציווי ש"אינו זו לעולם לא בעוה"ז" הוא מצד הענין דבתי כנסיות שהן "מקדש מעט" – שאין זה (רק) מצד הקדושה או השראת השכינה שיש בהם [שהרי (א) א"א לדמות קדושת ביהכנ"ס לקדושת המקדש, וא"כ אין שייך לומר ע"ז "אינו זו לעולם לא בעוה"ז כו'". (ב) לאידך: גדר הקדושה והשראת השכינה קיימים גם עכשיו, וביתר שאת ועז, במקום המקדש עצמו בירושלים (כנ"ל), ובשביל זה אין

17) ולהעיר מפיה"מ להרמב"ם מנחות פי"ג מ"י ד"בית חוניו. . . שעבר על מ"ש פן תעלה וכו', ולא הזכיר דעבר על איסור עשיית הבית חוץ לירושלים. וראה בהנ"ל בלקו"ש חט"ז ע' 466 הערה 12.

16) ראה לקמן סעיף ה' קרוב לסופו, שביהמ"ק הי' גם מקום תפלה.

שום "הזזה" ושינוי באופן קיום הציווי "ועשו לי מקדש".

ויש לבאר זה ע"פ מה שהאריכו האחרונים (הובאו בשדי חמד כללים מערכת הבי"ת סוף כלל מג וכלל מד) לחדש דמצות עשה דועשו לי מקדש כוללת גם מצות בנין בית הכנסת [וראייתם מדברי הזהר (ח"ג כו, א) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ועשו לי מקדש סתם דכל בי כנישתא דעלמא מקדש אקרי", וברע"מ (זח"ב נט, ב) מנה זה במנין המצות "פקודא (יט) למבני מקדשא ("בי כנישתא") לתתא כגוונא דבי מקדשא דלעילא כד"א (בשלה טו, יז) מכון לשבתך פעלת ה' דאצטריך למבני בי מקדשא לתתא ולצלאה בגוי' צלותא בכל יומא למפלח לי' לקב"ה דהא צלותא אקרי עבודה"]. והוסיפו, דכן משמע מדברי המהרי"ק (סוף שורש קסא ובדפוס ווארשא הוא בסי' קנט), וז"ל: "ראוי לדמות נדבת בית הכנסת לנדבת מלאכת המשכן שהרי בכל מקום דמו רבותינו ז"ל בית הכנסת לבית המקדש כדאמרינו בפרק בתרא דמגילה ואהי להם למקדש מעט . . . אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות . . . ומתוך זה כתב שם המרדכי דאסור לנתוץ דבר מבית הכנסת כי היכי דתניא בספרי (פ' ראה יב, ג) מנין לנותץ אבן מן ההיכל וכו' שהוא בלא תעשה כו' ושמעת מינה דילפינן בית הכנסת ממקדש ותניא בספרי (כ"ה במהרי"ק שם. ולכאורה צ"ל ספרא, והוא בתו"כ בחוקותי כו, לא) מקדש מקדשיכם לרבות בתי כנסיות ואמרינו נמי בפ"ק דשבת (יא, א) כל עיר שגגותי גבוהין מבית הכנסת סופה חריבה דכתיב (עזרא ט, יו"ד (בהשמטת תיבות)) לרומם בית אלקינו ולהעמיד חרבותיו ואע"ג דההוא קרא דלרומם בית אלקינו כתיב בעזרא גבי בנין בית המקדש אלא

שמע מינה דיש להדמות זה לזה . . . וכן כתב נמי רבינו מאיר ומביאו המרדכי (שבת שם סרכ"ח) . . . ושמא דומה לעליות היכל שנתקדשה . . . מקדש מעט שלנו יש לנהוג בו מקצת קדושה ומעין קדושת היכל הרי שרוצה לומר דאפילו למאן דאמר דעליות עזרה לא נתקדשו מכל מקום בית הכנסת שלנו חמורה יותר דיש לדמות לעליות היכל דנתקדשו".

[וי"ל דזוהי ההלכה ברמב"ם, דנוסף ע"ז שפסק (הל' תפלה פי"א הי"א) "בתי כנסיות ובתי מדרשות שחרבו בקדושתן הן עומדות שנאמר והשימותי את מקדשיכם אע"פ שהן שוממין בקדושתן הן עומדין" (וכהא דכתב בקדושת המקדש (בהל' ביהב"ח שם (פ"ו הט"ז)¹⁴), הרי במנין המצות בראש ספר היד במצות ל"ת (ל"ת סה) מפורש "שלא לאבד בית המקדש או בתי כנסיות או בתי מדרשות כו' שנאמר (פ' ראה יב, ב-ד) אבד תאבדון לא תעשון כן לה' אלקיכם", הרי שמנה ללאו (ובמנין המצות שלו), שלא לאבד בתי כנסיות ובתי מדרשות בחדא מחתא ומאותו הכתוב שלמדין בנוגע לבית המקדש¹⁵].

אבל נ"ל, דאף שתרווייהו איתנהו בי'

14 ולהעיר שהלימוד והשימותי את מקדשיכם בקדושתן אף כשהן שוממין נאמר במשנה (מגילה כח, סע"א) לענין ביהכ"ס, והרמב"ם הביאו (גם) לגבי ביהמ"ק.

15 ובסהמ"צ כתב בביטוי כולל "שהזהירו מנתוץ ומאבד בתי עבודת הא-ל" (כ"ה בסהמ"צ לפנינו. ובהוצאת העליר וקאפח בשינויים קלים).

ולהעיר מב"ב ג, ב דמקשה "בבא בן בוטא היכא אסבי לי' עצה להורדוס למיסתרי' לבית המקדש והאמר רב חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא עד דבני בי כנישתא אחרינא", דלמד איסור סתירת בית המקדש מבית הכנסת. וראה שו"ת הצ"צ או"ח ס"כ. ועוד.

כביכול, שהוא ית' "ירד" על הר סיני ונתגלה בעולם, אך לא הייתה בזה פעולה והתעסקות מצידם של ישראל.

אך רצונו של הקב"ה הוא שגילוי שכינתו יהי' ע"י מעשה הנבראים, שבני ישראל עצמם יתעסקו בזיכוך והעלאת הגשמיות, עד כדי שיפעלו שיהי' העולם מצד עצמו מקום ראוי לגילוי השכינה, ודווקא באופן כזה מתמלאת כוונתו ית' ד"נתאוה להיות לו דירה בתחתונים".

ולכן ציווה הקב"ה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", דבציווי זה מתבטאת המעלה הגדולה של השראת השכינה שהייתה על ידי הקמת המשכן, שנצטוו ישראל שהמשכן כולו יעשה ע"י פעולתם דוקא, וכמודגש בלשונות הכתובים, "ועשו לי מקדש", "ועשו ארון", "ועשית בדי", וכן בכל פרטי הכלים נאמרה לשון עשי', שבזה מודגש הנתבאר לעיל שהשראת השכינה בתוך המשכן צריכה לבוא על ידי עשייתם של בני ישראל, ודווקא באופן כזה תבוא כוונת הקב"ה ב"דירה בתחתונים" לתכליתה.

ג. והנה, ע"פ האמור, ששלימות כוונת הקב"ה בבריאת העולמות מתמלאת דווקא ע"י פעולתם של ישראל בהעלאת וזיכוך הגשמיות, דזו הייתה הכוונה בעשיית המשכן כדי שישאל דווקא יעסקו בזיכוך והעלאת העולם להיות מכון ומדור לשבתו יתברך, נמצינו למדים מעלה נפלאה שהייתה במשכן אפילו על בתי המקדשות שנבנו לאחר מכן בירושלים.

דמעלתו של המשכן היא שמקומו הי' במדבר, משא"כ בית עולמים הוא בירושלים דווקא. והחילוק ביניהם:

דהנה, מקום המקדש הוא מקום מקודש ביותר. דמקומו הוא בארץ ישראל, שנתקדשה מכל הארצות, עד אשר עלי' נאמר בכתוב "תמיד עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית שנה". ובארץ ישראל גופא, מקום המקדש הוא בירושלים עיה"ק, דירושלים נוטריקון "יראה שלם" (בראשית רבה פנ"ו, יו"ד), שבה ישנה שלימות היראה מהקב"ה (כמבואר בלקוטי תורה ר"ה ס, ב. ועוד). ובתוך ירושלים גופא, מקום המקדש הוא ב"שער השמים" (ויצא כח, יז, ובמדרשי חז"ל שם).

ונמצא מובן, שקדושת המקדש והשראת השכינה בו, אינה תוצאה רק מפעולת בני ישראל בבניית בית המקדש, כ"א שהקדושה באה גם מלמעלה, אשר מלכתחילה הבדיל הקב"ה ובחר את ארץ הקודש וירושלים שבה לחלקו, שיהי' שם מקום מוכשר להיות דירה לשכינה ולגילוי כבוד עוזו.

משא"כ המשכן לא נבנה על מקום שהי' מקודש מעיקרא, ואדרבה – המשכן נבנה במדבר, שאינו מקום ישוב, וכמ"ש "מדבר גו' לא ישב אדם שם" (ירמי' ב, ו). ומאליו מובן שלא הי' במקום ההוא שום גילוי שכינה מצד עצמו. וכל הקדושה שהייתה במשכן הוא אך ורק פעולתם של ישראל, שע"י עבודתם בהעלאת וזיכוך הגשמיות ובעשיית המשכן הביאו לכך שישכון הקב"ה ב"תחתונים".

ומכיון שכנ"ל, רצון הקב"ה הוא שהדירה לשכינה תיעשה ע"י פעולות האדם דווקא, נמצא, שענין זה נפעל בעיקר ע"י עבודת ישראל בעשיית המשכן במדבר, שבזה מעלה יתירה במשכן על המקדש שבירושלים. דהגם שגם שם עסקו ישראל בבניינו ועשייתו, מ"מ גילוי השכינה שם הי' גם כן מצד בחירת הקב"ה, ולא רק ע"י פעולות ישראל.

ד. ועל פי כל זה יובן איך הוי המשכן "דבר נצחי" גם בימינו אלה, ומהו הלימוד וההוראה מכתובת פרטי עשיית המשכן בתורה באריכות גדולה, ושייכותם אלינו כאשר כבר נגנו המשכן:

כאשר נמצאים בזמן הגלות, זמן אשר "אותותינו לא ראינו" (תהלים עד, ט), כשאין רואים גילוי אלקות כמו בזמן המקדש, וכלל ישראל נמצא בתוך "מדבר העמים" ובתוך חושך כפול ומכופל, עלולים לחשוב שבמצב כזה אי אפשר להיות גילוי השכינה, ולא שייך לזכך ולהעלות את העולם להיות דירה לו ית'.

וכן בתוך נפשו של אדם פנימה, לפעמים נמצא האדם במעמד ומצב של "מדבר", היינו שמרגיש שאין אצלו שום גילוי קדושה, בבחינת "לא ישב אדם שם", שאין נפשו "מקום יישוב" ו"משכן" לענינים של קדושה (וכידוע המבואר בספרים אשר בחינת "אדם" קאי על גילוי אלקות, ראה לקוטי תורה ראה לב, סע"ב ואילך, ובכ"מ), וייתכן שמצב זה יפעול על האדם ייאוש ח"ו שיחשוב שאי אפשר לו להתעלות בעבודת ה'.

וזהו הלימוד הנפלא שניתן ללמוד מהמשכן שבמדבר:

דווקא בתוך "מדבר העמים", במקום שאין מאיר קדושה כלל, הנה דוקא במקום כזה נמוך נצטוו ישראל "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

ואדרבה, זהו תכלית בריאת העולמות, שיתעסקו בני ישראל בדברים שבגילוי אין בהם קדושה כלל, ולזככם ולהעלותם לקדושה, עד אשר יפעלו שבתוך "מדבר העמים", ובתוך המדבר שבנפשו פנימה, יהי "משכן" ודירה לו ית'.

ובמילא מובן שאין כלל מקום לאדם להתייאש ח"ו ממצבו הרוחני, ואדרבה – זהו תפקיד האדם עלי אדמות ולשם כך נברא, לגלות את הקדושה גם במצב כזה.

וע"י העבודה בבירור והעלאת הגשמיות בירור אחר בירור, נבוא לגמר עבודה זו, בגאולה העתידה לבוא במהרה בימינו, שאזי יקויים הייעוד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר".

המקדש – כי זה מורה רק על הקיום הנצחי של החפצא דהמקדש (השראת השכינה שבו), ולא על הקיום הנצחי של חובת הגברא ד"ועשו לי מקדש".

ושוב יש לבאר גם אמאי לא רצה הצ"צ להסתפק רק בהבאת הענין דיש ציווי על הגברא ללמוד תורת הבית. כי יש לומר, דכיון שהצמח-צדק קאי (כנ"ל) על דברי המדרש, ששם הלשון "אינו זו לעולם לא בעוה"ז כו", שמלשון זו מובן שלא חל שינוי ו"הזוה" באופן קיום הציווי, וגם "בעוה"ז", ואילו לביאור הנ"ל דמתקיים ע"י לימוד תורת הבית, הרי חל שינוי ו"הזוה" באופן קיום הציווי ד"ועשו לי מקדש", שאין מקיימים אותו בגשמיות (בבנין גשמי) אלא רק בענין של לימוד, ענין רוחני.

ולכן מפרש הצ"צ שהענין ד"אינו זו לעולם לא בעוה"ז" הוא מצד הענין ד"מקדש מעט". אלו בתי כנסיות, שלפ"ז יש קיום של "ועשו לי מקדש" כפשוטו בגשמיות¹³.

ג.

יחדש בגדר חיוב בנין בתי כנסיות, דאינו רק משום קידוש המקום אלא מדין עשיית קביעות מקום לעבודת ה'

ועדיין יל"ע טובא, איך אפשר לומר שע"י הענין דבתי כנסיות שהם רק "מקדש מעט", אין

הראשונים פסקו שקדושת המקדש קיימת ולא בטלה (ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך בית המקדש (ע' רלד). ו"ש"ג).

ויש לומר ע"פ מ"ש הרמב"ם בספר המצות (מ"ע קעו) בפירוש דברי הספרי הנ"ל, "ואמרו כל מקום שנאמר לי ה"ה קיים לעולם"¹², כלומר שהוא דבר מתמיד ואינה מצוה לפי שעה אבל הוא ראוי ומחוייב לדורי דורות". והיינו, שהפירוש ד"קיים לעולם" אינו (רק) שהחפצא קיים לעולם, אלא שחיוב הגברא קיים לעולם, דכל מקום שנאמר לי ה"ז ציווי תמידי לדורות.

וכן בענינו בציווי ד"ועשו לי מקדש", דכיון שנאמר "לי" ה"ז ציווי לדורות, היינו שיש כאן חיוב של ממש. ולהכי אמרינו, כנ"ל בדעת הרמב"ם, דמשום "לי" שנאמר במקדש למדנו שיש ציווי על הגברא לדורות, ומתקיים הדבר ע"י לימוד תורת הבית דהגברא. ובזה מדויק גם לשון הספרי והמדרש הנ"ל שלא הובא בהם סיום הכתוב "ושכנתי בתוכם" אלא רק תחילת הכתוב "ועשו לי מקדש", כי עיקר ההדגשה כאן היא על מעשה האדם, "ועשו לי מקדש".

ומעתה יש לומר דמטעם זה לא הי' ניחא לי' להצ"צ לפרש כפי' המפרשים הנ"ל ד"אינו זו לעולם" היינו מפני השראת השכינה במקום

13) ולהעיר דהתחלת המאמר בספרי היא "שתהא סנהדרין לשמי שבכל מקום שנאמר לי קיים לעולם כו", ומונה כולם. ועד"ז במדב"ר שם שמתחיל "א" מי"ג דברים שהן כתובין לשמו של הקב"ה אלו הן" (כנ"ל הערה 5), שגם בזה אפשר לדחוק* שהכוונה להקדושה כו' ותוכן רוחני שבזה, והצ"צ מדייק הלשון בויק"ר דוקא "אינו זו כו' בעוה"ז", ולכן מפרש דקאי על "מקדש מעט" – שהכוונה להענין כפשוטו.

קדושה) "או כפי שכתבו התוס' דשבועות דף ט"ז (ע"ב) ד"ה קדושתו זו"ל אי נמי לפי שאין ראוי לחזור ולקדש אלא אותו מקום קרוי קדושת עולם". אבל מובן שדוחק לפרש כן לשון המדרש "אינו זו כו' בעוה"ז".

וראה ספרי דבי רב שם, שהוסיף "ועוד דלא זה שכינה מכותל מערבי לעולם", ולכאורה כוונתו שלפ"ז הוא לכ"ע.

12) כ"ה במקור הערבי – ראה סהמ"צ הוצאת העליר (בהערות) וקאפח.

* אבל בספרי דבי רב שם כתב שמי"ש "שבכל מקום שנאמר לי" הוא כמו "ד"א".

פנינים

דרוש ואגדה

נחמת בני ישראל במצרים

ועצי שטים

ומאין הי' להם במדבר, פירש רבי תנחומא, יעקב אבינו צפה ברוח הקודש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וצוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים (כה, ה. רש"י)

יש לעיין, הרי כדי להשיג ארזים לבניית המשכן היו יכולים בני ישראל לקנותם מתגרי האומות או לקחתם מיצירות סמוכים, וא"כ מדוע הוצרך יעקב אבינו להביא אתו ארזים מא"י ולנטוע אותם במצרים?

וי"ל ע"ד הדרוש, דענין זה פירשו "רבי תנחומא" – מלשון "נחמה". שעשה כן יעקב אבינו כי לנחם את בני ישראל מצרת גלותם.

דכאשר היו ישראל במצרים, בגלות קשה ביותר, עם גזירות כ"כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" וכיו"ב, הנה זה הי' נחמתן כשראו את הארזים שנטע יעקב.

דאף שידעו שהבטיח להם הקב"ה – "אנכי אעלך גם עלה" (ויגש מו, ד), אי"ז דומה לזה שראו בעיניהם שהנה יש ארזים שנטע יעקב במצרים רק ע"מ שיצאו ממצרים ויקחו ארזים אלו עמהם, ויבנו בהם את המשכן.

(ע"פ לקוטי שיחות חל"א עמ' 146 ואילך)

עשיית המשכן גם מנחושת

וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחושת (כה, ג)

לכאורה תמוה, הרי במקדש "אין עניות במקום עשירות" ועד ש"השקן את התמיד בכוס של זהב", וא"כ מדוע השתמשו בעשיית המשכן גם בנחושת?

וי"ל דבזה מרומזת הוראה נפלאה בעבודת האדם לקונו.

דהנה מבואר בשה"ק דזהב וכסף ונחושת מרמזים על שלשה סוגים בבני ישראל.

זהב מרמז על מדת הגבורה, שבעבודת האדם הוא בחינת הבעלי תשובה. כסף מרמז על מדת החסד שהוא בחינת הצדיקים, ונחושת מרמז על "נחש הקדמוני" שבעבודת האדם מרמז על "פושעי ישראל".

וזהו שנצטוו לבנות המשכן מכל שלושת הסוגים לרמז שכל סוגי בני ישראל יכולים להיות מוכן ומשכן לשבתו ית'.

שאין האדם יכול לומר, שאם פגם ועבר ח"ו על רצונו ית', אין הוא יכול להיות משכן לשמו ית', אלא גם האדם שבחינת "נחושת" – "פושעי ישראל" יכול להיות חלק מהמשכן. ועד שמכסף וזהב לבד (כלי נחושת) א"א לבנות משכן לו ית'.

(ע"פ לקוטי שיחות ח"ו עמ' 152 ואילך)

לעתיד לבוא . . . שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטילה והרי הוא אומר (בחוקותי כו, ל) והשמותי את מקדשיכם ואמרו חכמים (מגילה כה, סע"א (במשנה)) אע"פ ששוממין¹⁰ בקדושתן הן עומדים".

וצ"ע, אמאי לא ניחא לי' להצמח-צדק פירושם הנ"ל בדברי המדרש דאינו זו לעולם, שלכאורה עדיפי, שהרי לפיהם קאי על המקדש עצמו, ואילו לפירוש הצ"צ הענין ד"אינו זו" הוא לפי שיש בזמן הזה בתי כנסיות שהם "מקדש מעט", מעיין ובדוגמת המקדש, ולא מקדש ממש.

בנוגע לפירוש הא' הנ"ל יש לומר, כי הוא ביאור מספיק בלשון הספרי "קיים לעולם ולעולמי עולמים", אבל אינו מיישב לשון המדרש "אינו זו לעולם לא בעוה"ז ולא לעוה"ב", שהרי המקדש זו ממקומו ונגנו. אבל אמאי לא ניחא לי' הפירוש שהוא מצד קדושת השכינה ו"שכינה אינה בטילה", שהוא ענין השייך למקום המקדש גופא, בעוה"ז, כמ"ש הרמב"ם (שם הט"ו) "לפיכך מקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי ואוכלים קדשי קדשים בכל העזרה אע"פ שהיא חריבה ואינה מוקפת במחיצה", הרי נמצא שקדושת המקדש, "ועשו לי מקדש", אינה זהה (גם) בעוה"ז [ודוחק לומר שהוא כדי לפרש מאמר זה ד"קיים לעולם" ("אינו זו לעולם לא בעוה"ז כו") לכו"ע, גם להדיעות (ראה מגילה י, א. שבועות טז, א) דס"ל דלא קדשה לעתיד לבוא¹¹. ובפרט שרוב

בעוה"ז" במצות "ועשו לי מקדש" שייך לדברי הש"ס הנ"ל גבי בתי כנסיות, והוא "משום דכתיב ואהי להם למקדש מעט . . . וארז"ל . . . אלו בתי כנסיות⁸ א"כ הרי שאין זו גם בעוה"ז. וכמשי"ת אמאי לא ניחא לי' לומר דבשביל "אינו זו" די בענין לימוד תורת הבית הנ"ל.

ב.

**יבאר הטעם שפירש הצ"צ דברי הספרי
דמקדש אינו זו לעולם – לענין בתי כנסיות
דוקא**

ותחילה יש להקדים במה שראה הצמח-צדק לפרש כן בדברי הספרי. דהנה, בביאור דברים אלו דמקדש "אינו זו לעולם" נאמרו כמה פירושים, ומהם: (א) פירוש היפה תואר (יפה תואר השלם לויק"ר שם) "במקדש והמזבח יראה שאע"פ שבבנין שלמה נסתלקו מ"מ הם קיימים לעולם במקום שנגנוז' ולא יהי' בהם הפסד". (ב) יעוי' במפרשים (ספרי דבי רב, תולדות אדם וזרע אברהם) לספרי (בהעלותך שם), ומדבריהם עולה לפרש הדברים, דאע"פ שהמקדש נחרב, קדושת המקום לא בטלה, וכמ"ש הרמב"ם (הל' ביהב"ח פ"ו הי"ד-טז) ד"קדושה ראשונה שקידשה שלמה שהוא קידש העזרה וירושלים לשעתן וקידשן (8) במגילה שם הלשון הוא (כנ"ל בריש הדברים) "אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות". ולכאורה גם באוה"ת שם הכוונה לרמז גם לסיום לשון רז"ל אלא שקיצר בלשונו (כדרכו בכ"מ ברשימותיו). וראה לקמן סעיף ד.

(9) צ"ע כוונתו שהרי הא דנגנו מפורש בנוגע לאוהל מועד – משכן (כתבוספתא סוטה פ"ג, א. סוטה ט, א). ואולי כוונתו למ"ש במדרש (במדב"ר פט"ו, יג. וכ"ה באיכ"ר פ"ב, יג. זח"א ג, א. וראה גם לקו"ש חט"ז ע' 465 הערה 9) "שערי ביהמ"ק במקומן נגנו שנאמר (איכה ב, ט) טבעו בארץ שערי".

(10) בדפוס רמב"ם לפנינו "ששוממין". אבל ברמב"ם דפוס רומי רמז ובכת"י התימנים הוא (כבפנים) "ששוממין". וכ"ה ברמב"ם הל' תפלה פ"א הי"א (הובא לקמן בפנים (ס"ג)) "שוממין", וכמשנה מגילה שם. (11) בתולדות אדם לספרי הוסיף (גם) להדיעה דלא

הוא ציווי תמידי בכל מקום ובכל זמן, עכצ"ל שגם בזמן הזה יש חובה לעסוק בבנין המקדש, ונת' שיש לומר שזהו יסוד החיוב ללמוד תורת הבית וצורת הבית כו', דכיון שא"א לבנות הבית בפועל, נשאר עכ"פ חלק זה של העסק בבנין הבית, הלימוד בצורת הבית. וזוהי כוונת המדרש (תנחומא צו יד. ויעו"י גם מנחות בסופה. ובכ"מ (נסמן בלקו"ש שם הערה 19)) שהקב"ה אמר ליחזקאל "אמור להם (לישראל) ויתעסקו לקרות צורת הבית בתורה ובשכר קרייתה. . . אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקין בבנין הבית", ויתירה מזו, שהקב"ה אמר "ובשביל שבני נתונים בגולה יהא בנין ביתי בטל (בתמי) א"ל כו" (תנחומא שם), היינו שע"י העסק בצורת הבית אין "בנין ביתי בטל" – והיינו לפי שהלימוד בהלכות וצורת הבית ה"ז מגדר מצות בנין ביהמ"ק, שהוא ציווי תמידי, ובזמן הזה שא"א לבנות הבית כפשוטו, קיום ציווי זה הוא ע"י לימוד צורת הבית".

ועפ"ז אתי בפשטות מאמר הספרי הנ"ל דהציווי ועשו לי מקדש "קיים לעולם ולעולמי עולמים", כי גם בזמן הזה ישנו קיום ציווי זה ע"י העסק בהלכות וצורת הבית.

אמנם באמת עדיין יש לומר, דבדברי הספרי והמדרש הנ"ל, נתחדש דיוק לענין בתי כנסיות בזמן הזה דוקא, כי א"א לומר דבענין לימוד תורת הבית לבדו מתקיימים הדברים לגמרי. דהנה, כ"ק אדמו"ר הצ"צ מבאר בספר אור התורה (פרשתנו ס"ע א'תמב),⁷ דענין "אינו זו

שהרי נכלל בציווי יחיד זה גם המשכן שבמדבר). והיסוד לדברי הרמב"ם דהציווי "ועשו לי מקדש" לא היה רק לשעתו והוא ציווי לדורות, הוא (וכמ"ש בקנאת סופרים לטהמ"צ להרמב"ם (מ"ע כ בסופו) ובספרי דבי רב לספרי (פ' ראה יב, יוד)) משום שנאמר בציווי זה "לי", וכבר שנינו בספרי (בהעלותך יא, טז על הכתוב "אספה לי" לענין סנהדרין). הובא ביל"ש פרשתנו רמז שסד בתחלתו עה"פ ויקחו לי "בכל מקום" שנאמר לי קיים לעולם ולעולמי עולמים. . . במקדש הוא אומר ועשו לי מקדש, ועד"ז איתא במדרש (ויק"ר פ"ב, ב) "בכל מקום שנאמר לי אינו זו לעולם לא בעוה"ז ולא לעוה"ב". . . במקדש ועשו לי מקדש".⁵ ודרשה זו הביא הרמב"ם עצמו בספר המצוות (מ"ע קעו), כאשר יתבאר גם לקמן בדברינו אות ב'. וזהו שפסק הרמב"ם דכיון שנאמר בציווי זה "לי" עכצ"ל דקאי לא רק על משכן שבמדבר אלא על כל המקדשות.

והנה במקום אחר (לקו"ש ח"י"ח ע' 412 ואילך. וש"נ) נתבאר, דכיון שלדעת הרמב"ם "ועשו לי מקדש"

אבל בחינוך מצוה זה "ונוהגת מצוה זו בזמן שרוב ישראל על אדמתן", ובמצוה תצו "ונוהגת בזמן שישראל על אדמתן". ואכ"מ.

(3) בספרי לפנינו "שבכל מקום" – בהמשך ל"לשמי". וראה לקמן הערה 13.

(4) ועד"ז הוא בתנחומא פרשתנו ג בסופו "כל דבר שאמר הקב"ה בתורה לי ישנו בעולם הזה ולעולם הבא", אבל לא הביא שם הפסוק "ועשו לי מקדש".

(5) ועד"ז הוא במדרש שמואל יט.

בתנחומא בהעלותך (יא) ובבמדב"ר (פט"ו, יז) בסגנון אחר: מעלתו של יעקב מעלה שאין לה ירידה ואין קדושתם מתחללת לעולם וכן אתה מוצא שהוקנים אחד משלש עשרה דברים שהן כתובים לשמו של הקב"ה אלו הן. . . אהל מועד מנין שנאמר ועשו לי מקדש (ויש שם כמה שינויים בדברים שנמנו – ראה יפה תואר השלם שבתחילת סעיף ב. ואכ"מ). וראה לקמן הערה 13.

(6) וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 149 ואילך ובהערה 39 שם.

(7) וראה שם ע' א'תכה. אוה"ת שבת שובה ס"ע א'תפ.

דין ועשו לי מקדש בזמן הזה

יפלפל בשיטת הרמב"ם דחיוב ועשו לי מקדש הוא לדורות, היינו דתמידות המקדש אינו רק לענין נצחיות השראת השכינה אלא אף לענין חובת גברא בעשיית מקדש / עפ"ז יבאר דברי אדמו"ר הצמח-צדק שענין ועשו לי מקדש שייך לבתי כנסיות, ויארץ בגדר חובת בנין בית כנסת ושייכותו לגדרי דין בנין המקדש

א.

יקדים שיטת הרמב"ם דהציווי דועשו לי מקדש הוא ציווי תמידי לדורות

גרסינן במגילה (כט, א): "ואהי להם למקדש מעט (יחזקאל יא, טז),¹ אמר רבי יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל, ורבי אלעזר אמר זה בית רבינו שבבבל". ונראה לבאר בדרך חידוש, דאין אלו דברי אגדה בעלמא, אלא יש בזה יסוד גדול בגדרי מצות "ועשו לי מקדש" שנצטוינו בפרשתנו (כה, ח).

ובהקדים מה דאשכחן ברמב"ם בריש הל' בית הבחירה דמבואר מתוך דבריו דהציווי

(2) מצד הכתוב ד"ועשו לי מקדש" עצמו, משא"כ מצד שאר הכתובים (ראה כס"מ שם). וראה אוה"ח פרשתנו: ועשו לי מקדש היא מצוה כוללת כל הזמנים בין במדבר בין בכניסתן לארץ בכל זמן שיהיו ישראל שם לדורות וצריכים היו ישראל לעשות כן אפילו בגליות אלא שמצינו שאסר ה' כל המקומות מעת שנבנה בהמ"ק (וראה גם ספרי דבי רב פ' ראה שם).

(1) וראה רש"י ותרגום שם.